

Poetin en Kirill

Friday 03 February 2023

Poetin
en Kirill

Op 20 januari vroegen de bondgenoten van Oekraïne zich op de militaire basis Ramstein af of er wel Leopard 2 tanks geleverd moesten worden. Daarvoor schrikt met name Duitsland nog terug uit angst voor escalatie van het conflict. Nederland levert inmiddels Patriot-luchtverdediging omdat de Russen nu ongegeneerd mikken op burgerdoelen en infrastructuur om de bevolking van Oekraïne murw te krijgen. De rode lijn schuift steeds verder op. Wie zitten er straks achter de knoppen als de 'jongens' uit Oekraïne niet weten hoe je die ingewikkelde apparatuur moet bedienen? Voor we het weten is er sprake van een regelrechte clash tussen Rusland en de geallieerde mogendheden aan de frontlijn in Oekraïne. Voor we het weten zet Rusland als antwoord chemische of 'beperkte' tactische kernwapens in. Dan is WO III een feit als die al niet begonnen is.

In hun beoordeling van de situatie komen de meesten niet veel verder, dan dat Poetin een psychopaat is en dat hij in een bubbel leeft. Toch ligt het iets genuanceerder. Wij moeten bedenken dat Rusland geen natuurlijke grenzen heeft. Al eeuwenlang voelt Rusland zich in het 'kernland' (van ouds Moskovië) alleen maar veilig met een flinke invloedssfeer aan bufferstaten om zich heen. Wie aan de bufferstaten van Rusland komt, raakt aan een open zenuw. Na de val van de muur heeft de van huis uit defensieve NAVO zich uitgebreid door 'annexatie' van voormalige Warschaupakt-landen (ondanks waarschuwingen van Poetin en Minsk I, II), terwijl de westerse 'way of life' provocatief werd opgedrongen aan Russen die geen notie hebben van wat democratie is en al vanaf Dzjengis Khan (de Mongolen) hebben geleefd onder autocratische regimes. Democratie is ook niet alles... Kijk naar de chaotische toestanden in de zogenaamd 'vrije' democratische landen! Rusland voelt zich vernederd. Het Westen krijgt nu de rekening gepresenteerd. Met Oekraïne was de maat vol. Gezaghebbende stemmen als van mw. Thérèse ter Haar (Rusland en Oost-Europa Academie; Arnhem) en prof. Gabriele Krone-Schmaltz (Duitse radiojournalist en auteur) vertegenwoordigen onomwonden dit standpunt.

Toen de invasie in Oekraïne vlak voor Pasen in 2022 begon, verbrak de Russisch Orthodoxe Kerk van Amsterdam de banden met het patriarchaat van Moskou. De geestelijken van de parochie stapten over naar het patriarchaat van Constantinopel. Er was verbijstering alom vanwege het feit, dat Kirill, de patriarch van de Russisch Orthodoxe Kerk, geen afstand nam van de oorlog tegen Oekraïne die door Poetin was ingezet. Om dit te vatten zullen we ons een beetje verdiepen in de geschiedenis van Rusland.

Op 16 januari 1547 werd de grootvorst van Moskou, Ivan IV (de 'Verschrikkelijke') gekroond tot eerste tsaar (komt van caesar) en autocraat van heel Rusland. In de Oespenskikathedraal waren twee tronen neergezet voor de iconostase, één voor de metropoliet Makari en één voor Ivan. Dat was de verzinnebeelding van het Byzantijnse ideaal van de 'symfonie' van kerk en staat aan het hoofd van het Rijk Gods (Orlando Figes, Het verhaal van Rusland. Mythe en Macht, 2022, p. 66). Deze 'symfonie' van kerk en staat is diep verankerd in het Russische cultureel-religieuze erfgoed. Het is een onmogelijkheid, dat Tsaar en Patriarch elkaar zouden afvallen. Het zou het fundament weghalen vanonder de ideologie van de heilige Russische natie (Holy Russ) die bestaat uit Rusland, Oekraïne, Belarus (soms ook Moldavië en Kazachstan inbegrepen) alsmede alle etnische en Russisch sprekende mensen over heel de wereld. Deze Russische wereld (Russkii mir) kent een politiek centrum: Moskou, een spiritueel centrum: Kiev (de moeder van alle Russen), een gemeenschappelijke taal: het Russisch en een gezamenlijke kerk: de Russisch Orthodoxe Kerk. Poetin is de 'nieuwe tsaar' (Steven Lee Myers) en herstelt de heilige Russische natie. Het is een door God gesanctioneerde orde. Kirill predikt Holy Russ en Poetin brandt bij hem een kaarsje in de kerk.

Twee tronen in de kerk voor hetzelfde altaar… In dit verband mag ik wel wijzen op een opmerkelijk verschil tussen de troon van Ivan en die van Karel de Grote. In de dom van Aken staat de troon van Karel, hoog boven het gewone volk in de koepel van de kerk. Over de balustrade heen kijkt Karel op het altaar. In principe is hij kerkganger onder de kerkgangers ook al is hij hoog gezeten. Een verdieping lager in de dom heeft een andere troon gestaan precies omgekeerd met het zicht niet op het oosten maar op het westen en open naar de wereld. Op die troon vaardigde Karel wetten uit en sprak hij recht. In de Aachener Dom werden dertig koningen gekroond. Ze beriepen zich vaak op een door God verleende legitimiteit, maar hun troon heeft nooit naast die van de bisschop voor het altaar gestaan. Dat is misschien ook de reden dat zich in onze landen de democratie ontwikkelde en niet de autocratie.

In Kiev staat een standbeeld van Vladimir de Grote, die zich in 988 liet dopen. Hij heerste over Kiev Roes, volgens de Oekraïners de eerste Russische staat. In november 2016 onthulde Poetin nabij het Kremlin een beeld van dezelfde Vladimir en dat beeld is 1 meter hoger dan dat in Kiev. De boodschap was duidelijk: de geschiedenis van Rusland begint niet in Kiev maar in Moskou. Zo zal het altijd gaan. Mensen leggen de geschiedenis uit te eigen bate. Nee, Poetin is geen psychopaat. Hij predikt Holy Russ en speelt onder één hoedje met Kirill.